

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
62-1728/14
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 23156 датум 15. Об. 2015.

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/2006) и чланова 1. став 1. и 31. став 1. и 2. Закона о Заштитнику грађана („Службени гласник РС“, бр. 79/2005 и 54/2007), у поступку контроле законитости и правилности рада Министарства одбране, Војнобезбедносне агенције и Министарства унутрашњих послова у погледу поштовања права грађана који је покренуо по сопственој иницијативи, Заштитник грађана утврдио је:

ДЕО 1: КРШЕЊЕ ПРАВА ГРАЂАНА

Приликом догађаја (инцидента) у коме су учествовали припадници Министарства унутрашњих послова, односно Полиције; Министарства одбране, односно Војске Србије – Војне полиције (и једни и други на службеном задатку), као и два грађанина, а који се десио на углу улица Светозара Марковића и Бирчанинове у Београду 28. септембра 2014. године, прекршено је:

- право двојице грађана на закониту и правилну употребу полицијских овлашћења, а посебно на нужну и сразмерну употребу силе од стране припадника Полиције¹ и пружање, односно омогућавање потребне медицинске помоћи;
- право двојице грађана на законит и правилан рад надлежних органа власти у погледу предузимања свих законитих, потребних, разумних и доступних мера у организовању и усклађивању послова безбедности, а којима би у њиховом и општем интересу инцидент могао да буде спречен;
- право двојице грађана, успостављено у интересу свих грађана, да органи власти достављају податке и на други начин у складу са законом сарађују са Заштитником грађана како би непристрасно и потпуно биле утврђене све околности сваког догађаја и сви пропусти у раду сваког органа власти на штету права грађана, те упућене препоруке и предузете све потребне мере да се последице тих пропуста отклоне у највећој могућој мери, а нови слични пропусти не понове.
- право двојице грађана који су учествовали у инциденту да место догађаја буде обезбеђено и прегледано (извршен увиђај) ради разјашњавања свих околности догађаја.

¹ Овим се ни на који начин не прејудицира да ли кршење права на нужну и сразмерну употребу силе од стране органа власти које је овај орган утврдио у складу са својим надлежностима представља и кривично дело, што је у искључивој надлежности суда.

- право двојице припадника Војне полиције који су учествовали у инциденту на закониту и правилну употребу полицијских овлашћења, а посебно на нужну и сразмерну употребу силе од стране припадника Полиције²;
- право двојице припадника Војне полиције на законит и правилан рад надлежних органа власти у погледу предузимања свих законитих, потребних, разумних и доступних мера у организовању и усклађивању послова безбедности, а којима би у њиховом и општем интересу инцидент могао да буде спречен;
- право двојице припадника Војне полиције, успостављено у интересу свих грађана, да органи власти достављају податке и на други начин у складу са законом сарађују са Заштитником грађана како би непристрасно и потпуно биле утврђене све околности сваког догађаја и сви пропусти у раду сваког органа власти на штету права грађана, те упућене препоруке и предузете све потребне мере да се последице тих пропуста отклоне у највећој могућој мери, а нови слични пропусти не понове.
- право двојице припадника Војне полиције који су учествовали у инциденту да место догађаја буде обезбеђено и прегледано (извршен увиђај) ради разјашњавања свих околности догађаја.
- право припадника Министарства унутрашњих послова који су учествовали у инциденту на законит и правилан рад надлежних органа власти у погледу предузимања свих законитих, потребних, разумних и доступних мера у организовању и усклађивању послова безбедности, а којима би у њиховом и општем интересу инцидент могао да буде спречен;
- право припадника Министарства унутрашњих послова који су учествовали у инциденту да место догађаја буде обезбеђено и прегледано (извршен увиђај) ради разјашњавања свих околности догађаја.
- право припадника Министарства унутрашњих послова који су учествовали у инциденту, успостављено у интересу свих грађана, да органи власти достављају податке и на други начин у складу са законом сарађују са Заштитником грађана како би непристрасно и потпуно биле утврђене све околности сваког догађаја и сви пропусти у раду сваког органа власти на штету права грађана, те упућене препоруке и предузете све потребне мере да се последице тих пропуста отклоне у највећој могућој мери, а нови слични пропусти не понове.
- право грађана да послове обезбеђења одређених личности припадници Војне полиције врше, и у вршењу тих послова примењују законом прописана овлашћења према другим лицима само у оквиру Законом прописане надлежности Војне полиције.
- право грађана – најмање три физичка лица и две банке³, да Војнобезбедносна агенција од њих прикупља податке узимајући изјаве, односно одузимајући предмете, само када се ради о стварима из законом утврђене надлежности те агенције, односно када се стекну законом прописани услови.

² Исто.

³ Правна лица су, у смислу Закона о Заштитнику грађана, такође грађани, сходно члану 1. став 3. Закона.

- право грађана да се подаци штите ознакама тајности по критеријумима и на начин предвиђен Законом, у вези са правом грађана на безбедност и приступ информацијама од јавног значаја.
- право грађана на усклађен и ефикасан рад државних органа ради остваривања права на добру управу и безбедност;
- право грађана на усклађен и ефикасан рад служби безбедности и других државних органа ради остваривања права на добру управу и безбедност.

ДЕО 2: УТВРЂЕЊЕ ПРОПУСТА

1. Министарство унутрашњих послова начинило је пропусте:

- Припадници Полиције (Жандармерије) незаконито су и неправилно применили полицијска овлашћења тако што су употребили прекомерну (несразмерну) силу, у јачем интензитету и дужем трајању него што је то евентуално било неопходно, укључујући и употребу службене палице ван регије великих мишићних група;
- Припадници Полиције (Жандармерије) нису без одлагања пружили или позвали потребну медицинску помоћ повређенима иако је било очигледно да трпе болове и да је могуће да су претрпели озбиљне физичке повреде;
- Полицијски службеници нису обезбедили и прегледали место догађаја (извршили увиђај), супротно Закону.
- Полицијски службеници нису на Законом прописан начин привремено одузели предмет – пиштољ од припадника Војне полиције, нити му га на законом прописан начин вратили;
- Министарство је одбило да достави тражене податке Заштитнику грађана када их је овај орган тражио ради остваривања своје превентивне функције, већ је то учинило тек након отварања поступка контроле.

2. Министарство одбране начинило је пропусте:

- Министарство одбране поступало је незаконито јер припадници Војне полиције мимо законом утврђених надлежности и делокруга обезбеђују одређена лица ван Министарства одбране и Војске Србије и при томе предузимају мере и радње према другим овлашћеним службеним лицима и грађанима којима се ограничавају њихова права.
- Министарство одбране, односно његове надлежне организационе јединице, нису правилно организовале и са другим државним органима усклађивале (координирале) извршење војних задатака на простору скупа високог ризика, односно нису обавестиле полицијске органе о потреби да двојица припадника Војне полиције на војном задатку за време трајања скупа који обезбеђује Полиција уђу у рестриктивни простор мимо места одређеног за улаз и са тим полицијским органима нису ускладиле начин обављања полицијских и војних задатака.

- Имајући у виду изјашњење Министарства одбране да двојица војних полицајаца јесу била на извршењу војног задатка, али нису обезбеђивала двојицу цивила у чијој су се непосредној близини затекли већ су ишли иза њих на разумној удаљености па им притекли у помоћ „као сваком другом грађанину“ на шта их обавезује Правило службе Војске Србије и Кодекс припадника Војске Србије, Министарство одбране је пропустило да предложи законски пропис, односно одредбе којима би било утврђено овлашћење припадника Војне полиције (и других припадника Војске) да службено реагују када оцене да припадници Полиције у примени полицијских овлашћења незаконито или неправилно поступају према грађанима (или можда и других државних и локалних служби, а не само Полиције). Општа законска правила о нужној одбрани нису довољна за разрешавање озбиљних дилема које се морају решити пре него што се припадницима једне оружане формације даје право и обавеза да службено цене да ли припадници друге оружане формације исте државе правилно поступају, нити правило о нужној одбрани уопште постоји за ту сврху, а подзаконским прописима и етичким стандардима (Правило службе Војске Србије и Кодекс) не могу се утврђивати овлашћења службених лица, нити су постојеће одредбе тих подзаконских прописа и стандарда довољне, нити писане за овакве случајеве.
- Министарство одбране поступало је незаконито и неправилно јер у поступку контроле Заштитнику грађана није доставило тражене информације и списе, односно све податке којима располаже у вези са предметом поступка контроле, нити је омогућило Заштитнику грађана да обави разговор са свим запосленима у Министарству чије изјаве су биле од значаја за поступак.
- Кршењем законом прописаних обавеза у поступку контроле, Министарство одбране је битно отежавало утврђивање свих одлучних чињеница и тако ометало заштиту права свих грађана на законит и правилан рад органа власти. Поступање Министарства одбране посебно је било на штету грађана и службених лица која су учествовала у инциденту, односно њиховог права и интереса да се сви евентуални пропусти у раду органа власти који су довели, допринели или могли довести или допринети кршењу њихових права, које је настало, утврде, а све последице у највећој могућој мери отклоне.
- Спречавањем да се поступак контроле одвија у складу са законом, Министарство одбране је поступило и на штету права носиоца високе државне функције на безбедносну заштиту, јер је због опструкције контроле Заштитник грађана био принуђен да о поступку који се тиче начина обављања послова безбедности носиоца високе државне функције обавести јавност у мери већој него што би то било неопходно да је Министарство одбране поштовало своје законом прописане обавезе. Коначно, Министарство одбране је битно отежало и остваривање превентивне функције Заштитника грађана, односно утврђивање свих пропуста на штету законитости и правилности рада Министарства и њихово отклањање ради спречавања сличних догађаја у будућности.
- Министар одбране је у службеном документу који је прописан Законом (достављање информација и списка Заштитнику грађана прописано чланом 29. став 2. Закона о Заштитнику грађана) изнео чињеничну тврдњу да припадници ВБА нису узимали изјаве о догађају од грађана, што је у даљем току поступка доказано као неистина, с обзиром да су припадници ВБА неспорно прикупљали податке од грађана – узимањем њихових изјава.
- Министар одбране је у службеном документу који је прописан Законом (достављање информација и списка Заштитнику грађана прописано чланом 29. став

2. Закона о Заштитнику грађана) изнео тврдњу да су снимке са сигурносних камера из две банке припадници Војнобезбедносне агенције прибавили у склопу безбедносне и контраобавештајне заштите штићеног лица, што је у даљем току поступка утврђено као нетачно - тражећи писмено снимке од банака, ВБА се позвала на чл. 286 Законика о кривичном поступку и чл. 9. Закона о ВБА и ВОА, који говоре о овлашћењу Агенције да (у оквиру своје надлежности), од одређених субјеката прикупља податке од интереса за кривични поступак (а не безбедносну и контраобавештајну заштиту).

- Министар одбране наложио је Војнобезбедносној агенцији да поступа у случају у коме није било правног основа за поступање Агенције.
- Министар одбране ометао је Заштитника грађана у контроли рада Војнобезбедносне агенције, чиме је, на штету права грађана на законит и правилан рад органа власти, прекршена Уставом успостављена независност и самосталност Заштитника грађана, као и законом прописана самосталност Војнобезбедносне агенције у вршењу послова из своје надлежности.

2.1. Војнобезбедносна агенција (ВБА), као орган у саставу Министарства одбране, начинила је пропусте:

- ВБА је поступила незаконито јер је, по налогу министра одбране, прикупљала податке узимајући изјаве од физичких лица и одузимајући предмете од правних лица иако ствар о којој се ради није била у Законом утврђеној надлежности те агенције.
- У ствари у којој према припадницима Војске нису деловали други припадници Војске нити запослени у Министарству одбране, Агенција је активности и мере према грађанима (укључујући одузимање предмета) предузимала без сарадње са Безбедносно-информативном агенцијом, односно Полицијом, иако је Законом прописано да је таква сарадња обавезна и да две агенције, односно ВБА и Полиција, заједно утврђују начин поступања у таквим случајевима.
- Војнобезбедносна агенција, када је већ прикупила податке од грађана (погрешно) сматрајући да су се стекли Законом прописани услови за то, није о свим стеченим сазнањима од значаја за поступке у току преко Министарства одбране упознала надлежно јавно тужилаштво, нити одмах Заштитника грађана.
- Војнобезбедносна агенција прикупљала је податке од грађана и банака (укључујући одузимање предмета) позивајући се на две стране на два различита правна основа иако се ради о истој чињеничној и правној ствари.
- Припадници Војнобезбедносне агенције, прикупљајући податке од грађана, а да то није било тајно прикупљање података, легитимисали су се службеним легитимацијама Агенције тек на захтев грађана, а не по службеној дужности која је изричито прописана Законом.
- Војнобезбедносна агенција је поступила незаконито јер није у потпуности сарађивала са Заштитником грађана у законом прописаном поступку контроле, јер није у остављеном року доставила све податке којима располаже, а неке ни након истека остављеног рока.

- **Директор ВБА није одбио налог министра одбране да предузме одређене мере и радње у ствари ван законом утврђене надлежности ВБА, нити га упозорио на незаконитост налога, већ је налог спровео као законит.**
- **Војнобезбедносна агенција при означавању докумената ознакама тајности не узима као одређујући критеријум садржај документа и штету коју би приступ неовлашћених лица подацима које документ садржи могао да нанесе интересима Републике Србије, већ форму документа.**

ДЕО 3: ПРЕПОРУКЕ

На основу члана 31. став 1, 2, 3. и 4. Закона о Заштитнику грађана, ради отклањања уочених недостатака, Заштитник грађана упућује Министарству унутрашњих послова препоруке:

1. **Министарство унутрашњих послова утврдиће дисциплинску одговорност за прекорачење полицијских овлашћења од стране поступајућих полицијских службеника и неблаговременост у пружању, односно позивању медицинске помоћи.**
2. **Министарство унутрашњих послова утврдиће због чега није извршен увиђај после догађаја и предузети одговарајуће мере (дисциплинске санкције и/или обука).**
3. **Министарство унутрашњих послова утврдиће због чега предмет (пиштољ) није одузет и враћен у складу са процедуром прописаном за одузимање предмета и предузети одговарајуће мере (дисциплинске санкције и/или обука).**
4. **Министарство унутрашњих послова утврдиће због чега Заштитнику грађана нису достављени сви документи, када је то затражено ради остваривања превентивне сврхе у складу са Законом, већ тек након отварања поступка контроле, и предузети одговарајуће мере (дисциплинске санкције и/или обука).**

Министарство унутрашњих послова ће о поступању по препорукама обавестити Заштитника грађана без одлагања, а најкасније у року од 60 дана од дана пријема, уз достављање документације на основу које се може утврдити, када је то могуће, да је по препорукама поступљено.

На основу члана 31. став 1, 2, 3. и 4. Закона о Заштитнику грађана, ради отклањања уочених недостатака, Заштитник грађана упућује Министарству одбране и, самостално, Војнобезбедносној агенцији препоруке:

1. **Министарство одбране покренуће без одлагања, ако сматра за потребно, иницијативу за измену Закона о Војсци у делу којим је прописана надлежност Војне полиције за вршење послова обезбеђења личности, као и Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији у делу у коме је прописан круг субјеката које ВБА контраобавештајно штити.**
2. **Припадници Војне полиције и ВБА неће обављати послове обезбеђења личности и контраобавештајне заштите мимо законом утврђене надлежности и делокруга рада Војне полиције и ВБА.**

3. Министарство одбране ће обезбедити да обављање војних задатака буде организовано тако да други државни органи буду у потребној мери обавештени и са њима усклађено (координирано) извршење војних задатака, укључујући и војно-полицијске задатке, увек када постоји разумна вероватноћа да ће ти задаци на било који начин утицати на извршење послова и задатака из делокруга других државних органа (и обрнуто), чиме ће смањивати могућност да дође до кршења права грађана на правилан (што између осталог подразумева усклађен и ефикасан) рад свих државних органа, и других права грађана из области добре управе и безбедности.
4. Министарство одбране ће обезбедити да запослени у Министарству и припадници Војске Србије знају да нису овлашћени да службено интервенишу када сами процене да припадници Полиције прекорачују своја овлашћења и да у таквим случајевима имају на располагању право на нужну одбрану, крајњу нужду, право да сликом и звуком забележе поступање службених лица (не ометајући их при том у вршењу службених радњи) и друга права у складу са општим прописима који важе за све грађане.
5. Министарство одбране ће утврдити узроке за кршење закона поводом захтева Заштитника грађана да му се доставе све потребне информације и списи (нестручност, лоша намера или нешто друго) и предузети одговарајуће мере (обука, распоређивање на друго радно место, дисциплинске санкције или друге мере у складу са законом).
6. Министар одбране предузеће мере потребне да у изјашњењима на захтеве Заштитника грађана и других контролних органа износи тачне податке, односно истину.
7. Министар одбране неће давати незаконите налоге Војнобезбедносној агенцији и поштоваће њену самосталност у обављању послова из своје надлежности.
8. Министар одбране уздржаће се од мешања у контролу рада Војнобезбедносне агенције и других делова Министарства одбране, посебно оних за које је законом утврђено да самостално обављају послове из своје надлежности. Министар одбране тражиће и добијаће налазе спољних контролних органа како би унапредио законитост и правилност рада Министарства у целини и његових делова, али се неће непозван мешати у ток процеса контроле док поступак траје.
9. Војнобезбедносна агенција спровешће тематску обуку својих припадника о надлежностима те Агенције и условима за предузимање мера и радњи из надлежности Агенције, са акцентом на ограничења прописана члановима 5, 6, 7, 8, 9. и 23. Закона о Војнобезбедносној и Војнообавештајној агенцији.
10. Војнобезбедносна агенција обезбедиће (утврђивањем разлога и одговорности за начињени пропуст и прилагођавањем програма обуке) да своје активности и мере према лицима која нису припадници Војске Србије нити запослени у Министарству одбране предузима уз обавезну сарадњу са Безбедносно-информативном агенцијом, односно Полицијом, и да са њима утврђује начин даљег поступања у тим случајевима.
11. Војнобезбедносна агенција предузеће потребне мере (обуку) да своје припаднике боље упозна са обавезом легитимисања при прикупљању

података, изузев када се ради о одређеним случајевима тајног прикушљања података, у складу са Законом.

12. Војнобезбедносна агенција утврдиће узроке за првобитно кршење закона поводом захтева Заштитника грађана да му се доставе све потребне информације и списи (нестручност, лоша намера или нешто друго) и предузети одговарајуће мере (обука, распоређивање на друго радно место, дисциплинске санкције или друге мере у складу са законом).
13. Директор ВБА убудуће ће, као лице одговорно за законито и стручно функционисање Агенције, налоге добијене од министра одбране или било кога другог, самостално сагледавати са становишта законитости и правилности и одбијати спровођење незаконитих налога, а неправилне налоге спровести на правилан начин.
14. О пријему незаконитих налога чијим извршењем би била прекршена права грађана директор ВБА ће обавештавати Заштитника грађана.
15. У случају сумње да је налог који је примио незаконит са становишта поштовања права грађана, директор ВБА ће затражити мишљење Заштитника грађана.
16. Војнобезбедносна агенција ће покренути поступак опозива тајности података садржаних у документу Строго поверљиво бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године сагласно члану 21. Закона о тајности података и других сличних докумената и утврдити степен класификације у складу са Законом (ова конкретна препорука има и правну природу предлога за опозив у смислу члана 23. став 1. Закона о тајности података).
17. Војнобезбедносна агенција спровешће обуку својих припадника о начину класификације тајних податка, како је прописано Законом о тајности података и одговарајућим подзаконским актима.
18. Војнобезбедносна агенција утврдиће разлоге због којих орган унутрашње контроле у Агенцији није спречио овде утврђене пропусте, или због којих, ако је орган унутрашње контроле указао на неке или све од овде утврђених пропуста, став органа унутрашње контроле није уважен.

Министарство одбране и Војнобезбедносна агенција ће о поступању по препорукама обавестити Заштитника грађана без одлагања, а најкасније у року од 60 дана од дана пријема, уз достављање документације на основу које се може утврдити, када је то могуће, да је по препорукама поступљено.

ДЕО 4: РАЗЛОЗИ

Средства информисања обавестила су у недељу 28. септембра 2014. године јавност о догађају који се одиграо за време одржавања „Параде поноса“ у Београду, на углу Бирчанинове улице и Улице Светозара Марковића, у коме је дошло до примене полицијских овлашћења (физичке силе, службене палице) и у коме су учествовали припадници Жандармерије Министарства унутрашњих послова, два грађанина и два припадника Војне полиције. Сумњајући, на основу расположивих информација, да је дошло до кршења права грађана незаконитом и неправилном употребом силе, имајући у виду и узнемирење јавности због догађаја и јавне позиве Заштитнику грађана да реагује, овај орган је од Министарства одбране и од Министарства унутрашњих послова актима бр. 62-1728/14, деловодни број 28415 од 1. октобра 2014. односно деловодни број 28416 од 1. октобра 2014., превентивно затражио информације, односно сву документацију и податке у вези са догађајем, а ради оцене о потреби покретања поступка контроле законитости и правилности рада органа власти у погледу поштовања права грађана.

На наведени акт овог органа упућен Министарству одбране, одговор је актом бр. 17251-2 од 15. октобра 2014. године доставио директор Војнобезбедносне агенције, који је Заштитника грађана обавестио о ставу да је за утврђивање чињеница и околности наведеног догађаја као и квалификацију дела надлежан јавни тужилац, који је и једино овлашћен за уступање података другим органима и лицима, у смислу члана 43. став 1. тачка 1. Законика о кривичном поступку. Војнобезбедносна агенција оценила је да би поступањем по захтеву Заштитника грађана „повредила тајност предистражног поступка који је у току“, па је овом органу предложила да се обрати надлежном јавном тужиоцу.

Готово истовремено приспео је и одговор Министарства унутрашњих послова, садржан у акту бр. 10472/14-2 од 17. октобра 2014. године, који је потписао помоћник министра Милош Опарница, са готово идентичним одговором, којим је Заштитник грађана упућен да се за документацију и податке обрати јавном тужиоцу.

Заштитник грађана је новим актом 62-1728/14, деловодни број 32995 од 10. новембра 2014. године, поучио Министарство одбране да је поступање јавног тужилаштва и других правосудних органа одвојено од поступка који се води пред Заштитником грађана, те да ниједан позитивни пропис не спречава истовремено поступање Заштитника грађана и јавног тужилаштва о истој чињеници, јер два органа – Тужилаштво и Заштитник грађана, имају различите надлежности, односно основно право и дужност јавног тужиоца је гоњење починилаца кривичних дела (члан 43. Законика о кривичном поступку), док Заштитник грађана штити права грађана контролишући законитост и правилност рада органа власти и утврђује пропусте у њиховом раду и када немају обележја кривичног или кажњивог дела (члан 138. став 1. Устава и бројне одредбе Закона о Заштитнику грађана). Непостојање кривичног дела не значи да није начињен пропуст на штету права грађана, а пропуст који Заштитник грађана евентуално утврди не значи да је извршено кривично дело, не обавезује правосудне органе, нити прејудицира исход поступака које они воде, објашњено је у акту Заштитника грађана. Другим речима, није свако неправо истовремено и кривично дело. Делокруг Заштитника грађана шири је од надлежности тужилаштва јер овај орган поступа поводом сваког облика незаконитости и неправилности на штету права грађана, а не само оних које представљају кривично дело.

Истим актом, Заштитник грађана обавестио је Министарство одбране да покреће поступак контроле по сопственој иницијативи, у складу са чланом 29. став 1, а у вези са чланом 32. Закона о Заштитнику грађана, на основу сазнања из средстава јавног информисања о кршењу људских слобода и права током догађаја.

Од Министарства одбране даље је у складу са Законом затражено да Заштитнику грађана достави све податке садржане у службеним изјавама које су, у вези са предметним догађајем, дали припадници и запослени у свим организационим јединицама Министарства, укључујући и изјаве о примени свих овлашћења која су примењена, односно копије свих изјава које садрже тражене податке; податке о именима, презименима, дужностима на које су распоређени и контакт подацима свих запослених у Министарству одбране који су учествовали или били сведоци предметног догађаја; све податке из свих службених аката који су у Министарству одбране и његовим организационим јединицама начињени, донети или примљени у вези са предметним догађајем, односно копије тих аката које садрже тражене податке; све податке о садржини службене комуникације са Министарством унутрашњих послова и другим органима, организацијама и појединцима поводом предметног догађаја, односно копије службене кореспонденције која садржи тражене податке; све податке садржане у изјавама грађана учесника и сведока догађаја које су прибављене, односно копије изјава које садрже тражене податке; све податке садржане у документима о повредама које су задобили припадници, односно запослени у Министарству одбране и друга лица, односно копије докумената које садрже тражене податке; податке садржане у аудио-видео материјалу о предметном догађају који су евентуално направила службена лица, односно копије тог материјала који садржи тражене податке.

Сличан акт о почетку поступка контроле Заштитник грађана упутио је истовремено и Министарству унутрашњих послова.

Актом бр. 1934-6 од 17. децембра 2014. године Министарство одбране доставило је изјашњење које је потписао министар одбране Братислав Гашић, којим је МО одбило да достави тражене податке у поступку контроле. Министар је истакао да се, према мишљењу Министарства, не ради о одбијању достављања тражених података Заштитнику грађана, већ о „неспоразуму“ који је резултат различитог тумачења позитивних прописа који уређују надлежност и положај јавног тужилаштва, односно Заштитника грађана. Према ставу Министарства одбране, од момента започињања поступка који је покренуо надлежни јавни тужилац, Министарство и Војнобезбедносна агенција „више нису били власни над тим подацима, у смислу њиховог **објављивања** (подебљао ЗГ), већ их је свим трећим лицима, па дакле и Заштитнику грађана, могла уступити једино у смислу напред наведене одредбе Законика о кривичном поступку, односно искључиво по овлашћењу надлежног јавног тужиоца, који је руководиоца предистражног поступка“. Министарство одбране истовремено је Заштитника грађана обавестило да је од надлежног јавног тужилаштва затражило мишљење о томе да ли би „уступање података трећим лицима, а ради вођења неког другог поступка различитог од кривичног, могло да има прејудуцирајући карактер у односу на рад правосудних органа“, због чега је предложило Заштитнику грађана да „сачека окончање покренутог предистражног поступка“.

Имајући у виду податке које је у међувремену добио од Министарства унутрашњих послова (које је поступило по захтеву за достављањем информација и списка), Заштитник грађана је актом 62-1728/14, деловодни број 2437 од 27. јануара 2015. године затражио од Министарства одбране додатно изјашњење на следећа питања и документацију која потврђује садржај изјашњења које се тражи:

- Да ли је и који је државни орган, тело или појединац био овлашћен да усклађује (координира) рад надлежних државних органа и различитих служби и јединица на терену, укључујући и војне? Ко је то био?

- Сведоци су полицијским службеницима током извиђајних радњи које су вршили по налогу тужиоца изјавили да су припадници ВБА већ узели изјаве од њих о околностима случаја. На основу ког члана Закона о ВБА и ВОА или другог закона је то чињено, а имајући у виду да је тужилац определио дело као „ометање војног лица у вршењу војне дужности“ и „тортура и злостављање“?
- Руководиоци служби обезбеђења две околне банке („Комерцијална“ и „Алфа“) су полицијским службеницима, током извиђајних радњи које су вршили по налогу тужиоца, изјавили да су припадницима ВБА предали, на њихов захтев, снимке са надзорних камера. На основу ког члана Закона о ВБА и ВОА или другог закона је то чињено, а имајући у виду да је тужилац квалификовао дело као „ометање војног лица у вршењу војне дужности“ и „тортура и злостављање“? Ако је било индиција о покушају неког другог кривичног дела, потребно је доставити податке о тим индицијама јер је то значајно за оцену законитости поступања ВБА.
- Заштитник грађана такође је затражио да му се доставе подаци (број службеног телефона) помоћу којих се може остварити контакт са војним полицајцима који су учествовали у догађају, ради договора о времену и месту обављања разговора са Заштитником грађана, у складу са чланом 21. став 2. Закона о Заштитнику грађана.

Актом 1934-9/14 од 09. фебруара 2015. године Министарство одбране доставило је изјашњење Заштитнику грађана, које је потписао министар одбране Братислав Гашић и којим је, између осталог, указало да **припадници Војнобезбедносне агенције „нису узимали изјаве од грађана на околности конкретног случаја“** (подебљао ЗГ), нити је било ко од овлашћених службених лица извршио увиђај на лицу места поводом предметног догађаја и наношења телесних повреда припадницима Војне полиције. Министарство одбране такође је указало да су, на основу члана 9. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, **„у оквиру безбедносне и контраобавештајне заштите штићеног лица и чланова његовог обезбеђења** (подебљао ЗГ), а на основу писаног захтева, од припадника техничког обезбеђења наведених банака добијене копије снимака сигурносних камера за тражени временски период. Војнобезбедносна агенција се дописом обратила филијалама тих банака и није било никаквог привременог одузимања тих снимака. Прибављени снимци достављени су, по његовом захтеву, надлежном јавном тужиоцу“. У том акту истакнуто је и да „уколико су се припадници обезбеђења налазили на одговарајућој удаљености од грађана који се крећу градом нема сметњи које би довеле у питање професионалност у извршењу задатка. Такође, старешине Војске Србије су по Правилу службе ВС и Кодексу части припадника ВС **дужни да заштите животе и здравље било којег грађанина када су присутни на лицу места где су животи и здравље грађана непосредно угрожени“** (подебљао ЗГ).

Истим дописом, одговарајући на захтев овог органа за подацима потребним да би позвао припаднике Војне полиције да дају изјаве, Министарство одбране је истакло да се професионални припадник Војске Србије, према одредбама важећих процесних закона, позива ради давања исказа у било којем поступку преко претпостављене команде, јединице или установе у којој је на служби. Професионалним припадницима Војске Србије, такође преко претпостављене команде, достављају се судска писмена или други позиви у поступцима који се воде пред надлежним државним органима, па је то начин на који морају бити позвани и припадници војне полиције који су учествовали у догађају, оценило је Министарство. Министарство одбране Заштитнику грађана није, при том, доставило податке о бројевима војних пошта, као ни о именима старешина преко којих може да позове припаднике Војне полиције који су учествовали у инциденту.

Војнобезбедносна агенција је актом бр. П/4130-1 од 9. марта 2015. године доставила Заштитнику грађана копије својих аката бр. 16325-1 од 2. октобра 2014. и бр. 16326-1 од 2. октобра 2014., којима је од „Комерцијалне банке“, експозитуре у ул. Бирчаниновој 34 и „Алфа банке“, експозитуре у ул. Светозара Марковића 54, затражила да јој банке у електронском облику доставе снимке спољних камера за 28. септембар 2014. у временском периоду од 10.00 до 15.00 часова, позивајући се на члан 286. Законика о кривичном поступку (овлашћења полиције за случај сумње да је почињено кривично дело за које се гони по службеној дужности) и члан 9. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији (обавеза правних лица и других субјеката да ВБА ставе на увид, односно омогуће приступ подацима и документацији). Заштитнику грађана такође су достављене копије аката уз које су поменуте банке предале Војнобезбедносној агенцији снимке сигурносних камера, те копија акта ВБА Инт. бр. 16664-1 од 7. октобра 2014. године, уз који је Првом основном јавном тужилаштву у Београду достављен дигитални вишенаменски диск (ДВД) са снимцима прибављеним од пословних банака.

Ради потпунијег сагледавања релевантних чињеница и околности у овој ствари, два виша саветника у Стручној служби Заштитника грађана обавила су 24. марта 2015. године контролну посету Војнобезбедносној агенцији. Том приликом су представници ВБА изјавили да, поред докумената чије копије је ВБА већ доставила Заштитнику грађана, Агенција располаже са још два документа који се односе на спорни догађај, а који су означени степеном тајности „строго поверљиво“. То су документ са бројем строго поверљиво 44-123 од 7. октобра 2014. године, и документ 44-121 од 3. октобра 2014. године, у који овлашћена лица Заштитника грађана нису извршила увид јер нису имала безбедносни сертификат за приступ документима који су означени тим степеном тајности, али су их видели и констатовали да се ради о оперативној белешци овлашћеног службеног лица ВБА и Наредби министра одбране са Планом ангажовања.

Том приликом представници ВБА истакли су да је Прво основно јавно тужилаштво у Београду упутило Министарству одбране акт Ктр. бр. 5462/2014 од 2. октобра 2014. године, насловљен као „захтев за пружање потребних обавештења“. Тај акт је Министарство одбране проследило Генералштабу, Генералштаб Управи Војне полиције, а Војна полиција Војнобезбедносној агенцији. Прво основно јавно тужилаштво у Београду такође је упутило Војнобезбедносној агенцији акт Ктр бр. 5462/2014 од 12. 12. 2014. године, којим је информисало ВБА да је списе предмета проследило на надлежност Вишем јавном тужилаштву у Београду. Војнобезбедносна агенција упутила је Првом основном јавном тужилаштву у Београду акт Инт. бр. 16664-1 од 7. октобра 2014. године, у чијем прилогу је доставила ДВД са снимцима које је прибавила од пословних банака. То је био једини акт који је ВБА упутила тужилаштву, а његова копија достављена је Заштитнику грађана уз изјашњење од 9. марта 2015. године.

На изричито питање о правном основу ангажовања Војнобезбедносне агенције у вези са догађајем од 28. септембра 2014. године, представници ВБА су одговорили да је Агенција поступала на основу члана 9. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, као и на основу члана 286. Законика о кривичном поступку, што је и истакнуто на актима којим су од две пословне банке затражени видео снимци. Истакнуто је да је основна чињеница на основу које се стекла надлежност ВБА, да су у инциденту од 28. септембра 2014. године учествовала војна лица, тј. припадници Војне полиције, те се ВБА зато и ангажовала. Представници ВБА истакли су да је Агенција снимке догађаја прибавила од пословних банака, којима се претходно писмено обратила. Службеници пословних банака снимке су преbacили на дискове и доставили их ВБА. ВБА нити је вршила преснимавање, нити је на било који начин била у контакту са опремом пословних банака помоћу које је снимање извршено. О намери прибављања снимака, као и о чињеници да су снимци прибављени, ВБА није обавестила БИА и МУП, с обзиром да,

како је речено, „у конкретном догађају нису учествовала цивилна лица, већ припадници Војске“.

Представници ВБА истакли су да њихове колеге нису од грађана узимали изјаве, нити су прикупљали обавештења у вези са спорним догађајем, већ су вршили „оперативне разговоре“ и додали да о њима постоји писани траг – оперативни документ Строго поверљиво бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године. Оперативни разговори вођени су 4. октобра 2014. године, а припадник ВБА се легитимисао на захтев лица са којима је том приликом разговарао, у складу са чланом 8. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији. Поменути грађани су тражили да се припадник ВБА легитимише управо због тога што је претходних дана са њима разговарало више припадника различитих државних органа, изјавили су представници ВБА.

Представници ВБА даље су истакли да је, након што је Прво основно јавно тужилаштво у Београду Министарству одбране упутило „захтев за пружање потребних обавештења“, министар одбране наредбом формирао заједнички тим Војнобезбедносне агенције и Војне полиције, након чега је донет „План ангажовања“, којим је било предвиђено да ће се ВБА обратити пословним банкама ради прибављања снимака. Према тврдњама ВБА, задаци које садржи „план ангажовања“ су конкретни, са задатим роковима извршења, при чему се одређује њихов носилац, а то су у конкретном случају били ВБА и Војна полиција.

Нова контролна посета Војнобезбедносној агенцији, коју је обавио Заштитник грађана Саша Јанковић са двоје виших саветника у Стручној служби Заштитника грађана, извршена је 6. маја 2015. године. Поред директора ВБА и његовог сарадника, Заштитника грађана дочекао је у просторијама ВБА и министар одбране Братислав Гашић. Узимајући реч на почетку састанка, министар одбране поновио је раније више пута јавно изнета виђења о односу између кривичног поступка и поступка контроле који води Заштитник грађана и истакао да не постоје никакви „нови“ документи који већ нису предочени Заштитнику грађана. Заштитник грађана је укратко поновио одредбе Устава и Закона које налажу достављање података Заштитнику грађана и затражио од директора ВБА да изврши увид у акт бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године, означен степеном тајности „строго поверљиво“. Пре него што је документ ставио на увид Заштитнику грађана, директор ВБА истакао је да документ није достављен јавном тужиоцу јер је старешина оперативца који је обавио разговор накнадно оценио да узете изјаве грађана нису од значаја за кривични поступак и да не садрже ништа сем оног што се већ види на видео снимцима. Заштитник грађана и директор ВБА заједнички су констатовали да се такви акти и иначе не прослеђују тужилаштву у аутентичној форми, већ се њихова садржина преточи у посебан акт, уколико се оцени да постоји потреба за обавештавањем јавног тужилаштва. Заштитник грађана је извршио увид у Оперативну белешку и констатовао да она садржи изјаве које су најмање троје грађана дали припаднику ВБА и изнели своје непосредно виђење почетка, тока и краја инцидента. Заштитник грађана извршио је увид и у додатак оперативној белешки, у коме је старешина који је претпостављен припаднику ВБА који је узео изјаве дао своје виђење значаја белешке свог оперативца.

На питање Заштитника грађана о разлозима због којих је ВБА поступала у конкретном случају, директор ВБА истакао је да је од Министра одбране „неколико дана након инцидента добио усмено наређење“ о потреби да се Војна полиција и Војнобезбедносна агенција ангажују на утврђивању чињеница које се односе на учешће припадника Војске у догађају. На питање Заштитника грађана да ли је Министар одбране дао конкретна задужења Војној полицији и Војнобезбедносној агенцији, директор ВБА је одговорио да је задужење било генерално, односно да је Војнобезбедносној агенцији и Војној полицији

препуштено да се договоре о томе, и да је „свако радио оно што је у његовој надлежности“.

На изричито питање Заштитника грађана о правном основу за ангажовање припадника Војнобезбедносне агенције, директор ВБА позвао се на члан 6. став 1. тачка 1) Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, који се односи на послове безбедносне заштите снага, објеката, средстава и активности. Изричито је негирано да је у питању била контраобавештајна заштита, већ је ВБА поступала у оквиру безбедносне заштите Министарства одбране и Војске Србије применом члана 6 став 1. тачка 1) Закона о ВБА и ВОА. (Овде је значајно подсетити се да у изјашњењу 1934-9/14 од 09. фебруара 2015. године, које је потписао министар одбране, стоји да је ВБА податке од банака тражила „у оквиру безбедносне и контраобавештајне заштите штићеног лица и чланова његовог обезбеђења“).

Директор ВБА такође је указао на члан 7. став 1. тачка 1) и 2) поменутог закона, који говори о овлашћењу ВБА да у оквиру својих надлежности прикупља податке из јавних извора, односно од физичких и правних лица. Оперативни разговори вођени су на основу одредаба Закона о ВБА и ВОА, а не на основу Законика о кривичном поступку, истакао је директор. На питање Заштитника грађана због чега је разговор обавио припадник ВБА, а не припадник Војне полиције, директор ВБА одговорио је да је таква одлука донета након прегледања снимака сигурносних камера пословних банака и снимака телевизије „Н1“, и да он има велико искуство из дугогодишњег рада у Војној полицији.

Заштитник грађана је више пута поновио питање директору ВБА о томе да ли је од министра добио само усмену наредбу за ангажовање или је можда накнадно стигла и писана наредба. Након одговора да је наредба била усмена, Заштитник грађана затражио је на увид документ Строго поверљиво 44-121 од 3. октобра 2014. године, о чијем постојању су сарадници Заштитника грађана обавештени током претходне контролне посете. Увид у поменути документ није извршен јер је Заштитник грађана прекинуо контролну посету због непримереног односа министра одбране док се чекало да тражени документ буде донет – министар је почео да износи нетачне податке из наводне „војне евиденције“ о Заштитнику грађана из времена када је као грађанин, пре 25 година, служио Војску, а за коју је министар одбране рекао да се о подацима из ње обавестио.

До окончања поступка (дана писања овог акта), из Министарства одбране нису стигли противзаконито ускраћени документи од значаја за ову ствар, али је на основу постојећих докумената и изјава овај орган оценио да је у довољној мери утврдио чињенице и околности од значаја за вршење контролне функције из своје надлежности.

* * *

Чланом 3. став 1. и 2. *Устава Републике Србије*⁴ владавина права одређена је као основна претпоставка Устава, која **почива на неотуђивим људским правима**, а остварује се слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и **повиновањем власти Уставу и закону** (подебљао ЗГ).

Чланом 138. став 1. и 2. Устава прописано је да је Заштитник грађана је независан државни орган који штити права грађана и контролише рад **органа државне управе**, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, **као и других органа и организација**, предузећа и установа којима су поверена јавна

⁴ „Службени гласник РС“, број 98/2006.

овлашћења. Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава (подебљао ЗГ).

Чланом 17. став 2. Закона о Заштитнику грађана⁵ прописано је да је Заштитник грађана овлашћен да контролише законитост и правилност рада органа управе.

Чланом 21. став 1. и 2. Закона о Заштитнику грађана прописано је да органи управе⁶ имају обавезу да сарађују са Заштитником грађана и да му омогуће приступ просторијама и ставе на располагање све податке којима располажу, а који су од значаја за поступак који води односно за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности, осим када је то у супротности са законом. Заштитник грађана има право да обави разговор са сваким запосленим у органу управе када је то од значаја за поступак који води.

Чланом 24. став 2. Закона о Заштитнику грађана прописано је да, поред права на покретање и вођење поступка, Заштитник грађана има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности, делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских слобода и права.

Чланом 29. став 2. Закона о Заштитнику грађана прописано је да је орган управе обавезан да одговори на све захтеве Заштитника грађана, као и да му достави све тражене информације и списе у року који он одреди, а који не може бити краћи од 15, нити дужи од 60 дана.

Чланом 32. став 1. и 2. Закона о Заштитнику грађана прописано је да Заштитник грађана може поступити и по сопственој иницијативи када на основу сопственог сазнања или сазнања добијених из других извора, укључујући изузетно и анонимне притужбе, оцени да је актом, радњом или нечињењем органа управе дошло до повреде људских слобода или права. Одредбе чланова 29. до 31. овог закона сходно се примењују и на поступак који Заштитник грађана покрене по сопственој иницијативи.

Чланом 12. став 2. Закона о полицији⁷ прописана је обавеза придржавања националних и међународних стандарда полицијског поступања, који се између осталог односе на дужност служења људима; поштовање законитости и сузбијање незаконитости; остваривање људских права; недискриминацију при извршавању полицијских задатака; **ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде; забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака; пружање помоћи настрадалим лицима** (подебљао ЗГ); обавезу заштите поверљивих података; обавезу одбијања незаконитих наређења и отпор подмићивању, корупцији.

Чланом 13. став 2. Закона о полицији прописано је да полицијски службеник у обављању својих послова служи заједници и штити сва лица од незаконитих деловања, **обавезан је да увек поступа професионално, одговорно и хумано** и да поштује људско достојанство, углед и част сваког лица и друга његова права и слободе (подебљао ЗГ).

⁵ „Службени гласник РС“ бр. 79/2005 и 54/2007.

⁶ „Орган управе“ у смислу Закона о Заштитнику грађана (чл. 1. ст. 1), је орган државне управе, орган надлежан за заштиту имовинских права и интереса Републике Србије и други орган и организација, предузеће и установа којима су поверена јавна овлашћења).

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 101/2005, 63/2009 и 92/2011.

Чланом 30. став 2. тачке 7) и 10) Закона о полицији прописано је да су полицијска овлашћења утврђена овим законом, између осталих, и привремено одузимање предмета и обезбеђење и преглед места догађаја. Предмет ће привремено бити одузет, између осталог, ако је одузимање предмета неопходно за заштиту опште безбедности, а о одузимању предмета овлашћено службено лице **дужно** је да изда потврду која мора да садржи податке по којима се предмет разликује од других предмета и податке о лицу од кога је предмет одузет (подебљао ЗГ).

Чланом 31. став 5. Закона о полицији прописано је да су овлашћена службена лица, приликом примене полицијских овлашћења, дужна да поступају у складу са законом и другим прописима и поштују стандарде постављене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, Основним принципима УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике и другим међународним актима који се односе на полицију.

Чланом 36. став 1. и 2. Закона о полицији прописано је да примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима и не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено, а ставом 4. истог члана да ће се приликом примене средстава принуде настојати да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде и, у сваком случају, уз минимум неопходне силе.

Чланом 65. Закона о полицији прописано је да кад овлашћено службено лице сазна за извршење кривичног дела, прекршаја или другог догађаја поводом којег је потребно непосредним опажањем утврдити или разјаснити чињенице, овлашћено је да обезбеди место догађаја до доласка службеног лица одговарајућег органа, прегледа место догађаја ради проналажења или обезбеђења трагова и предмета који могу послужити као доказ, проналаску учиниоца, као и прикупљању обавештења у вези са кривичним делом, прекршајем или догађајем. Овлашћено службено лице овлашћено је до окончања прегледа, а најдуже шест часова, и да задржи лице за које процени да може да пружи обавештења важна за разјашњавање догађаја или за предузимање спасилачких активности, ако је вероватно да се обавештења не би могла касније прикупити или се не би могло обезбедити присуство лица које може предузети спасилачке активности. Ради заштите жртава кривичног дела, оштећених због прекршаја или другог догађаја и у циљу заштите интереса поступка, овлашћено службено лице овлашћено је да забрани снимање места догађаја.

Чланом 84. Закона о полицији прописано је да средства принуде (у смислу тог закона) јесу **1) физичка снага; 2) службена палица; 3) средства за везивање; 4) специјална возила; 5) службени пси; 6) службени коњи; 7) средства за запречавање; 8) уређаји за избацивање млазева воде; 9) хемијска средства; 10) посебне врсте оружја и експлозивних средстава; 11) ватрено оружје. Овлашћено службено лице средства принуде употребиће само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија. Овлашћено службено лице ће увек употребити најблаже средство принуде које јамчи успех, сразмерно разлогу употребе и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица. Овлашћено службено лице ће пре употребе средства принуде на то упозорити лице према коме средство намерава да употреби, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње. Овлашћена службена лица приликом употребе средстава принуде дужна су да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се помоћ повређеном или угроженом лицу што пре пружи и да његови најближи о томе што пре буду обавештени (подебљао ЗГ).**

Чланом 89. став 1. и 2. Закона о полицији прописано је да се службена палица може употребити ако су блажи начини употребе физичке снаге безуспешни или јамче успех, а да се ударци њом не наносе у пределу главе, врата, **кичменог стуба**, грудног коша, трбушног зида, гениталија и зглобова, осим као крајња мера (подебљао ЗГ).

Чланом 136. став 1. *Законика о кривичном поступку*⁸ прописано је да се увиђај места предузима на месту кривичног дела или другом месту на којем се налазе предмети или трагови кривичног дела.

Чланом 29. *Закона о Војсци Србије*⁹ прописано је да је Војска Србије под демократском и цивилном контролом. Демократска и цивилна контрола Војске Србије нарочито обухвата контролу употребе и развоја Војске Србије, интерну и екстерну контролу трошкова за војне потребе, праћење стања и обавештавања јавности о стању припрема Војске Србије, обезбеђење слободног приступа информацијама од јавног значаја и утврђивање одговорности за вршење војне дужности у складу са законом. Демократски и цивилну контролу Војске Србије врше Народна скупштина, Заштитник грађана и други државни органи, у складу са својим надлежностима, грађани и јавност. Прописи о Заштитнику грађана који се односе на заштиту и остваривање права грађана примењују се и на професионалне припаднике Војске Србије.

Чланом 53. став 1. Закона о Војсци Србије прописано је да послове сузбијања криминалитета, контроле и одржавања војног реда и дисциплине, обезбеђења најзначајнијих војних објеката, **одређених лица**, докумената и наоружања, регулисање и контролу војног путног саобраћаја, противтерористичке заштите у **Министарству одбране и Војсци Србије**, врши Војна полиција (подебљао ЗГ).

Чланом 53. став 4, 5, 6, 7. и 8. Закона о Војсци Србије прописано је да овлашћена службена лица Војне полиције спроводе криминалистичку обраду **према запосленом у Министарству одбране и припадницима Војске Србије** за кога постоје основи сумње да је у служби или у вези са службом извршио кривично дело за које се гони по службеној дужности осим ако законом није другачије одређено. При обављању претходно наведених послова овлашћена службена лица Војне полиције у поступању према запосленима у Министарству одбране и припадницима Војске Србије имају обавезе и овлашћења у складу са законом којим се уређује кривични поступак, законом којим се уређује полиција и прописима донетим на основу тог закона (подебљао ЗГ).

Овлашћена службена лица Војне полиције поступају по захтеву војног дисциплинског тужиоца и председника војног дисциплинског суда за довођење професионалних припадника Војске Србије и Министарства одбране за које постоје основи сумње да су извршили дисциплински преступ, а која избегавају саслушање у дисциплинском извиђају или на главном претресу пред војним дисциплинским судом.

Војна полиција може се ангажовати у пружању помоћи органима унутрашњих послова (Полиције) у миру и ванредном стању на основу захтева надлежног органа по одобрењу министра одбране.

Војна полиција може применити службена овлашћења и према цивилима у следећим случајевима: 1) када примењује овлашћења према лицима у Министарству одбране и Војсци Србије која су се затекла са њима при извршењу кривичног дела; 2) ако их у рејону

⁸ „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

⁹ „Службени гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 и 10/2015.

војних објеката, распореда војних јединица или у њима затекне у вршењу престапа или кривичног дела; 3) када обавља послове обезбеђења војних објеката, одређених личности, наоружања и регулисања и контроле војног путног саобраћаја; 3а) када постоје основи сумње да су учинили кривично дело против Војске Србије за које се гони по службеној дужности; 4) када пружа помоћ Полицији на јавним местима; 5) у условима ванредног и ратног стања.

Чланом 3. став 1. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији¹⁰ прописано је да су у обављању послова из своје надлежности ВБА и ВОА самосталне.

Чланом 6. став 1. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да су, у оквиру безбедносне заштите Министарства одбране и Војске Србије (подебљао ЗГ), послови које ВБА обавља: 1) безбедносна заштита снага, објеката, средстава и активности; 2) безбедносна заштита тајних података; 3) персонална безбедност (безбедносна провера лица и издавање безбедносних сертификата за лица којима је приступ тајним подацима потребан ради обављања функције или радних дужности у ВБА и ВОА); 4) индустријска безбедност; 5) безбедносна заштита информационо-телекомуникационих система и криптозаштите; 6) безбедносна заштита других субјеката система одбране; 7) остали послови и задаци безбедносне заштите.

Чланом 6. став 2. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да Војнобезбедносна агенција, у оквиру контраобавештајне заштите: 1) открива, прати и онемогућава **обавештајно деловање, субверзивне и друге активности** (подебљао ЗГ) страних држава, страних организација, група или лица усмерених против Министарства одбране и Војске Србије; 2) открива, прати и онемогућава унутрашњи и међународни тероризам, екстремизам и друге облике организованог насиља усмерених против Министарства одбране и Војске Србије; 3) **открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривична дела организованог криминала, кривично дело прања новца, као и кривична дела корупције (злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита) и ако нису резултат деловања организоване криминалне групе, унутар Министарства одбране и Војске Србије;** 4) открива, истражује и прикупља доказе за кривична дела којима се угрожавају тајни подаци и кривична дела против безбедности рачунарских података, прописана Кривичним закоником, законом којим се уређује тајност података, као и другим законима када су наведена кривична дела усмерена против Министарства одбране и Војске Србије (подебљао ЗГ); 5) планира, организује и спроводи контраобавештајну заштиту лица, објеката, активности и тајних података Министарства одбране и Војске Србије; 6) прикупља, анализира, обрађује и процењује контраобавештајне податке из своје надлежности; 7) обавља и друге контраобавештајне послове и задатке.

Чланом 6. став 3. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да, ако су активности и дела из става 2. тачке 1), 2), 3) и 4) овог члана усмерена према Министарству одбране и Војсци Србије од лица која нису припадници Војске Србије и запослени у Министарству одбране, ВБА своје активности и мере на плану њиховог откривања, праћења и онемогућавања, односно истраживања и документовања **предузима уз обавезну сарадњу са Безбедносно-информативном агенцијом или полицијом, са којима заједно утврђује начин даљег поступања** (подебљао ЗГ).

¹⁰ „Службени гласник РС“, бр. 88/2009, 55/2012 и 17/2013.

Чланом 8. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да је ВБА овлашћена да прикупља податке од физичких лица, уз њихов претходни пристанак. Уз писани пристанак физичког лица са којим се разговор обавља, разговор се може звучно и визуелно забележити. Физичко лице потписом на записник оверава добровољност разговора и истинитост и потпуност снимљеног разговора. **Овлашћено службено лице ВБА дужно је да, пре прикупљања података од физичког лица, том лицу покаже службену легитимацију са значком (подебљао ЗГ) и упозори га да је дужно да чува као тајну сва сазнања о предмету интересовања ВБА.**

Чланом 9. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да су државни органи, организације и службе, органи аутономних покрајина, јединице локалне самоуправе, организације које врше јавна овлашћења и правна лица дужни да овлашћеним службеним лицима ВБА омогуће увид у регистре, збирке података, електронске базе података и другу службену документацију као и приступ другим подацима од значаја за примену овлашћења ВБА, осим служби безбедности и полиције са којима се размена података врши у складу са законима којима су уређене службе безбедности и полиција. Ако подаци из регистра и других збирки података представљају тајни податак, наведени субјекти, осим служби безбедности и полиције, дужни су да омогуће ВБА увид у ове регистре и збирке података, у складу са законом којим се уређује тајност података. Руководиоци и запослени у државним органима, организацијама и службама, органима аутономних покрајина, јединицама локалне самоуправе, организацијама које врше јавна овлашћења, правним лицима и припадници Војске Србије, дужни су да као тајни податак чувају сва сазнања о предмету интересовања ВБА. Независно од наведених одредаба, ВБА остварује сарадњу и размењује податке са Безбедносно-информативном агенцијом и полицијом у складу са одредбама закона којима су уређене службе безбедности и полиција.

Чланом 23. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији прописано је да овлашћено службено лице ВБА у **откривању, истраживању и документовању кривичних дела из члана 6. став 2. тачка 3) и 4) и члана 6. став 3. овог закона** (подебљао ЗГ) има следећа овлашћења: 1) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета; 2) позивање; 3) **тражење обавештења; 4) привремено одузимање предмета** (подебљао ЗГ); 5) преглед простора, објеката и документације и противтерористички преглед; 6) опсервирање; 7) прикупљање, обрада и коришћење личних података; 8) полиграфско тестирање; 9) овлашћења полиције за вршење мера надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања лица и предузимање других мера и радњи, у складу са законом којим се уређује кривични поступак. Када овлашћено службено лице ВБА у вршењу послова и задатака из своје надлежности оцени да би овлашћења из става 1. овог члана требало применити према лицима која нису припадници Војске Србије и запослени у Министарству одбране, ВБА о томе одмах обавештава Безбедносно-информативну агенцију или полицију, са којима заједно утврђује начин даљег поступања.

Чланом 31. став 4. Закона о ВБА и ВОА прописано је да ако ВБА или ВОА дође у посед података и информација из надлежности других служби безбедности или полиције, те податке и информације доставиће другим службама безбедности ако су од значаја за националну безбедност, а полицији ако се односе на кривична дела на која се, у складу са одредбама Законика о кривичном поступку, примењују посебне доказне радње.

Чланом 11. став 2. *Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије*¹¹ прописано је да Биро за координацију рада служби безбедности посебно утврђује задатке који се

¹¹ „Службени гласник РС“, бр. 116/2007 и 72/2012.

извршавају оперативним усклађивањем делатности служби безбедности и служби безбедности и других државних органа, и с тим у вези координира њихове активности (тачка 1) и оснива мешовите радне групе за оперативне задатке који се извршавају оперативним усклађивањем делатности и утврђује њихове задатке (тачка 3).

Чланом 10. став 3. Закона о тајности података¹² прописано је да при одређивању тајности податка овлашћено лице **процењује могућу штету по интерес Републике Србије** (подебљао ЗГ), а чланом 11. став 1. прописано је да се „одлука о одређивању степена тајности податка доноси на основу процене из члана 10. став 3. овог закона, и у складу са тим, врши се обележавање документа ознаком тајности предвиђеном овим законом (у даљем тексту: ознака тајности).“

Чланом 14. став 1. тачка 2) Закона о тајности података прописано је да се податак одређује степеном тајности „строго поверљиво“ ради спречавања настанка тешке штете по интересе Републике Србије.

Чланом 21. Закона о тајности података прописано је да се у поступку опозива тајности података утврђује да податак престаје да буде тајни пре истека рока из чланова 17. до 20. овог закона. Одлука о опозиву тајности податка доноси се ако наступе чињенице и околности услед којих податак престаје да буде од интереса за Републику Србију. Одлука из става 2. овог члана доноси се на основу периодичне процене тајности, предлога за опозив, односно на основу одлуке надлежног државног органа.

Чланом 38. Закона о тајности података утврђено је да су државни органи које бира Народна скупштина (у које спада и Заштитник грађана, примедба ЗГ), руководиоци државних органа које бира Народна скупштина, судије Уставног суда и судије, овлашћени да приступе подацима свих степена тајности који су им потребни за обављање послова из њихове надлежности без безбедносне провере. Изузетно, лица из става 1. овог члана имају право на приступ тајним подацима који су означени степеном "ДРЖАВНА ТАЈНА" и "СТРОГО ПОВЕРЉИВО" уз претходну безбедносну проверу из члана 53. тачка 2) и 3) овог закона¹³, ако је то потребно за обављање послова из њихове надлежности, ако се ти подаци односе на: **1) радње спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, које спроводе надлежни државни органи, до окончања истраге, односно гоњења (подебљао ЗГ); 2) начин примене посебних поступака и мера у прибављању безбедносних и обавештајних података у конкретном случају; 3) припаднике министарства надлежног за унутрашње послове и служби безбедности са прикривеним идентитетом, док је то неопходно ради заштите животних интереса ових лица, односно чланова њихових породица (живот, здравље и физички интегритет); 4) идентитет садашњих и бивших сарадника служби безбедности, односно трећих лица, док је то неопходно потребно ради заштите животних интереса ових лица, односно чланова њихових породица (живот, здравље и физички интегритет).** Лица која имају приступ тајним подацима у складу са овим законом, овлашћена су и дужна да у поступку који воде и иначе, на сваки сврсисходан начин и од свакога заштите тајност података које су сазнали и да тајним подацима из става 2. овог члана приступају лично.

Чланом 5. Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката¹⁴ прописано је да право на безбедносну заштиту по престанку функције има, између

¹² „Службени гласник РС“, бр. 104/2009.

¹³ Заштитник грађана је пре захтева да приступи свим подацима прошао безбедносну проверу из члана 53. тачка 2) и 3) Закона о тајности података и поседује важећу лиценцу за приступ тајним подацима највишег степена - „Државна тајна“.

¹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 72/2010 и 64/2013.

осталих, и министар одбране. Његова, односно њена безбедносна заштита траје шест месеци по престанку функције, а након истека тог рока у складу са проценом угрожености и препоруком Бироа за координацију рада служби безбедности.

...

Након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада, упркос опструкцији од стране Министарства одбране, поуздано су утврђене су чињенице и околности у мери довољној да Заштитник грађана утврди пропусте у раду Министарства унутрашњих послова и Министарства одбране (укључујући и Војнобезбедносну агенцију) на штету права грађана, и да препоруке ради отклањања њихових последица у највећој могућој мери и спречавања појаве истих пропуста у будућности, како је горе наведено.

У погледу утврђивања пропуста у раду Министарства унутрашњих послова, од посебног значаја било је следеће:

- Министарство унутрашњих послова је, након почетне несарадње, извршило законску обавезу и у поступку контроле доставило тражене информације и списе. Нема индиција на основу којих би овај орган могао озбиљно да посумња у потпуност и веродостојност документације која му је достављена.
- Из документације је неспорно да су припадници Полиције – Жандармерије, применили физичку силу и службену палицу током догађаја, а овај орган оценио је да примена тих средстава принуде од стране припадника Полиције није била сразмерна, односно да није у сваком моменту била неопходна и да је изазвала последице које су у знатној мери превазишле штету која би наступила да полицијско овлашћење у конкретном случају није било примењено на такав начин. Заштитник грађана оценио је и да примена палице и физичке снаге, на начин и у мери на који су били примењени, не само да није била неопходна, већ и да је трајала дуже него што је то било неопходно. Увидом у видео снимке, овај орган уочио је и примену палице над грађанином у реону кичменог стуба, где нема великих мишићних група, а након покрета грађанина који по оцени овог органа није представљао озбиљну опасност по живот и здравље полицајца, нити онемогућавао извршавање полицијског задатка. Заштитник грађана уочио је и да полицијски службеници након престанка примене физичке силе нису пружили, односно позвали неопходну медицинску помоћ повређенима, иако је било очигледно да бар један од њих трпи јаке болове и да је могуће да су претрпели озбиљне физичке повреде, могуће у виду унутрашњег крварења управо услед неправилног коришћења службене палице.
- Како је постојала сумња да је приликом догађаја дошло до извршења кривичних дела, у вези чега је МУП касније и поднео кривичне пријаве, нужно је било извршити увиђај јер је то службена радња која се сагласно члану 136. став 1. Законика о кривичном поступку и члану 65. Закона о полицији предузима на месту кривичног дела или другом месту на којем се налазе предмети или трагови кривичног дела.
- Из достављене документације произилази да се током инцидента на земљи нашао пиштољ, који је један полицајац узео и једно време чувао, да би га на крају догађаја вратио припаднику Војне полиције, а да при томе није по правилу утврђен идентитет лица, а одузимање и враћање констатовано писаном потврдом. Заштитник грађана сматра да такво поступање није било у складу са важећим прописима и да не доприноси правној сигурности.

Након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада Министарства унутрашњих послова, утврђени су пропусти који су за последицу имали кршење права грађана. Имајући у виду утврђене пропусти у раду, Заштитник грађана, на основу члана 31. став 1, 2, 3. и 4. Закона о Заштитнику грађана, упутио Министарству унутрашњих послова препоруке ради отклањања утврђених пропуста и спречавања сличних пропуста у будућем раду, и оставио примерен рок за њихово извршавање и обавештавање Заштитника грађана, уз обавезу Министарства да достави документа која доказују да су препоруке спроведене.

...

У погледу утврђивања пропуста у раду Министарства одбране (укључујући и Војнобезбедносну агенцију), од посебног значаја било је следеће:

- На основу изјашњења Министарства одбране и Министарства унутрашњих послова утврђено је да између Полиције и Војне полиције није постојало међусобно информисање о задацима, нити усклађивање њихових активности у мери која се у пракси показала као неопходна. Извршење војног задатка није најављено полицајцима који су извршавали свој задатак. Став Министарства одбране да то није ни било потребно порекли су догађаји на штету права свих учесника инцидента, као и на штету поверења грађана у начин на који се обављају (планирају, организују, спроводе) послови безбедности којима се, између осталог, остварује опште право грађана на безбедност гарантовано Уставом. Министарство унутрашњих послова дужно је да непосредно сарађује са другим органима и службама безбедности у Републици Србији, при чему се ова сарадња заснива на правима и дужностима одређеним законом, на узајамном обавештавању и извршавању заједничких задатака¹⁵. Сличну одредбу Закон о Војсци Србије не садржи, али она се подразумева, с обзиром на опште правило о дужности сарадње државних органа у циљу остваривања уставног начела заштите и остваривања права грађана и ефикасног вршења својих надлежности у складу са Законом, с обзиром да безбедносни систем Републике Србије чини јединствену целину, као и да је Министарство унутрашњих послова, као државни орган, истовремено и субјект система одбране¹⁶.

У вршењу послова безбедносне заштите надлежни органи дужни су да сарађују и размењују податке од значаја за безбедносну заштиту одређених лица и објеката¹⁷. Према наводима Министарства одбране у акту 1934-9/14 од 9. фебруара 2015. године, задатак војних полицајаца је био да учествују у обезбеђењу штићеног лица, и то по важећем Плану обезбеђења. Они су, према наводима из изјашњења, имали адекватно наређење руководиоца обезбеђења за задатак који су извршавали у својству претходнице непосредног обезбеђења председника Владе РС. Руководилац обезбеђења је, у складу са Планом ангажовања, издао наређење претходници обезбеђења за извршење задатка.

Имајући у виду да се тог дана у Београду одржавао скуп високог ризика, Заштитник грађана сматра да је било неопходно да Министарство одбране обавести полицијске органе задужене за обезбеђење скупа о војном задатку на коме су се налазили припадници Војне полиције, као и о потреби да за време трајања скупа уђу у

¹⁵ Члан 186. став 1. и 2. Закона о полицији.

¹⁶ Стратегија одбране,

http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20odbrane%20Republike%20Srbije.pdf

¹⁷ Члан 15. Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката.

рестриктивни простор мимо места одређеног за улаз. Пропуштањем да сарађује и размењује податке од значаја за безбедносну заштиту, Министарство одбране је у знатној мери допринело настанку инцидента.

- Сви органи управе у поступку контроле нису остварили законом прописану сарадњу са Заштитником грађана како би се све околности конкретног случаја и сви пропусти на штету права грађана потпуно и непристрасно утврдили, након чега би биле упућене препоруке и предузете потребне мере да се последице тих пропуста у највећој могућој мери отклоне, а слични пропусти не понове. Сарадња органа управе са Заштитником грађана прописана је у интересу грађана, па неиспуњавање те обавезе од стране органа управе такође представа повреду права грађана. Министарство одбране и Министарство унутрашњих послова првобитно су одбили да доставе документацију и релевантне податке којима располажу у вези са спорним догађајем, упућујући Заштитника грађана да се обрати надлежном јавном тужилаштву. Након појашњења надлежности Заштитника грађана и односа између кривичног поступка и поступка који води Заштитник грађана, Министарство унутрашњих послова доставило је све податке којима располаже, а са стране Министарства одбране једино је, и то накнадно Војнобезбедносна агенција доставила део података и списка које поседује, што је онемогућило да се у потпуности сагледа чак и поступање ВБА у вези са спорним догађајем. Други делови Министарства одбране нису доставили податке, укључујући и податке о раду припадника Војне полиције, те се стога не може тврдити да су овим актом утврђени сви начињени пропусти и дате све потребне препоруке за унапређивање законитости и правилности у раду Министарства одбране.

Разматрање разлога који су у различитој форми и различитим тренуцима из Министарства одбране навођени као разлог за недостављање података упућује на закључак да је то последица непознавања или занемаривања низа прописа. Достављање података Заштитнику грађана није давање података „јавности“, нити „објављивање“ података, већ јасно прописана обавеза органа који учествује у поступку који води Заштитник грађана, а Заштитник грађана се стара (и за то одговара) да објављивањем тих података, односно омогућавањем да им приступе неовлашћена лица, не угрози ток било ког поступка (па и преткривичног) или друге законом заштићене интересе. Не постоји никакво „различито тумачење“ прописа, јер су они врло јасни у погледу обавеза органа у поступку контроле. Не постоје противречности у релевантним члановима Законика о кривичном поступку, Закона о Заштитнику грађана, Закона о Војсци Србије, Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији и Закона о тајности података, нити су те наводне противречности икада, сем у овом конкретном поступку, истакнуте од било кога. Захтеви Министарства одбране Републичком тужиоцу да „одобри“ достављање података Заштитнику грађана нису засновани на било којој законској одредби, јер јавни тужилац руководи предистражним поступком, а Заштитник грађана води *suī generis* поступак контроле и та два поступка су одвојена. Заштитник грађана овлашћен је да тражи све податке у поседу органа власти зарад поступка који води без обзира на то да ли су исти подаци потребни или већ дати јавном тужиоцу или неком другом органу ради поступка из његове надлежности. Одредбом из члана 38 Закона о тајности података утврђено је ко је овлашћен, и под којим условом, да приступи чак и подацима који су означени највишим степенима тајности до окончања истраге, односно гоњења (после тог момента приступ се подразумева). Ускрађивањем података Заштитнику грађана, Министарство одбране поступило је на штету права свих учесника поступка, интереса Министарства одбране, права свих грађана и правног поретка у Републици Србији.

- Догађај који је био повод за поступак контроле по многочему је необичан и редак. Оружане формације исте држава не сукобљавају се често, без обзира на повод. Нужно је било испитати све околности случаја из угла надлежности свих државних органа потпуно објективно, трезвено и детаљно, за шта је био неопходан и увиђај од стране Полиције. То се није десило, на штету свих учесника, али и потребе да се анализом сваког детаља на професионалан начин предузму све мере да се сличан догађај не понови.
- Припадници Војне полиције реаговали су да заштите двојицу грађана, за које су оценили да су им живот и здравље били угрожени, изјаснило се Министарство одбране. Заштитник грађана желео је да узимањем изјава од двојице припадника Војне полиције утврди да ли су они сами сматрали да поступају као војни полицајци који примењују службена овлашћења, или као грађани који примењују нужну одбрану, или су обучавани тако да сматрају да у нужној одбрани могу да примењују службена овлашћења ако оцене да је дошло до противправног напада на грађане услед прекорачења овлашћења од стране припадника полиције. Питање могућности постојања противправног напада услед прекорачења службених овлашћења у теорији није спорно, али питање да ли се такав евентуални противправни напад може отклонити применом овлашћења припадника Војне полиције, дакле њиховим службеним ангажовањем, дилема је на коју у овом моменту нема брзог, једноставног ни јединственог одговора ни међу врским правницима, те је тешко може, поготово не са сигурношћу у исправност своје одлуке, у моменту решавања неко коме бављење правом није основни посао. Питања која су постављена одговором Министарства одбране да су војни полицајци ушли у физички контакт са припадницима Полиције да помогну двојици грађана као што би то урадили „за било којег грађанина“ су веома сложена и умногоме превазилазе значај појединачног случаја. Овај поступак требало је да створи основу да се она размотре и разјасне и на општем нивоу, полазећи од неспорно утврђеног чињеничног стања у конкретном случају што, недопустиво, није било могуће услед опструкције Министарства одбране.

Имајући у виду непостојање прописа и правила по којима припадници Војне полиције имају овлашћења да службено поступају ако оцене да припадници полиције у примени полицијских овлашћења према грађанима прекорачују своја овлашћења или на други начин незаконито и неправилно поступају, Заштитник грађана мишљења је да коришћење службених овлашћења (легитимисање, примена физичке силе) од стране двојице припадника Војне полиције према припадницима полиције, не представља пропуст у раду самих припадника Војне полиције јер је њихов поступак резултат става који, на основу изјашњења Министарства одбране, по Правилу службе и Кодексу части важи у органу у коме раде, те је од њих у том органу и очекиван.

Став Заштитника грађана је да се одредбе Правила службе и Кодекса части о заштити живота и здравља не могу једноставно применити на ситуацију у којој органи полиције примењују службена овлашћења према грађанима. Морало би се посебно разматрати и прописати право и обавеза припадника Војске (као и било ког другог) да, **поступајући службено**, заштити животе и здравље људи и од примене силе од стране поступајућих овлашћених службених лица Полиције, али само ако су испуњени одређени услови, међу којима би могли бити постојање опасности од ненадокнадиве штете услед очигледно незаконитог (противправног) напада и други. Ти би услови, када се Министарство одбране већ позива на прописе, прописима требало и да буду утврђени, таксативно или бар индикативно, а не да предузимање службених радњи према овлашћеним службеним лицима других оружаних формација Републике Србије буде остављено у потпуности слободној процени појединца. У супротном, припадници и припаднице полицијских или војних јединица могли би се веома често службено

сукобљавати са својим колегама и колегиницама из истих или других оружаних формација на задатку, сходно свом индивидуалном осећају части.

- Министарство одбране истакло је у току поступка да припадници Војске Србије обезбеђују председника Владе као бившег министра одбране, на основу члана 53. став 1. Закона о Војсци Србије; члана 5. Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката; и на основу члана 6. став 1. тачка 1) и 6) Закона о ВБА и ВОА. Заштитник грађана налази да се одредбе Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите морају тумачити у склопу релевантних законских одредби. Право одређених важних личности на безбедносну заштиту није спорно, међутим с обзиром да члан 53. став 1. Закона о Војсци Србије говори о пословима обезбеђења одређених лица, али „у оквиру Министарства одбране и Војске Србије“, то припадници Војне полиције не смеју да обезбеђују личности мимо Министарства одбране и Војске Србије, већ то могу и треба да чине припадници других органа, надлежних у складу са законом.

Уколико Министарство одбране или неко други сматра да државне функционере ван Министарства одбране и Војске Србије треба да обезбеђују војни органи, тада је нужно да таква замисао буде преточена у закон. У противном, војска незаконито задире у цивилне послове. При томе, треба имати у виду да савремена демократска друштва теже да ограниче улогу војске у миру. Постоје ноторни, важни разлози због којих се војска организује првенствено ради одбране земље од оружаног напада споља, а да се у земљи по правилу ангажује на пословима који не захтевају употребу оружја и силе, док се полиција бави унутрашњим репресивним и превентивним пословима.

- У поступку је утврђено да је ВБА прикупљала податке од правних и физичких лица о околностима догађаја. Агенција је прикупљала податке о догађају од пословних банака позивајући се на одредбе Законика о кривичном поступку (ЗКП), док је од грађана податке о истој ствари прикупљала „оперативним разговорима“ (у којима је суштински узимала изјаве од њих) и за то се у поступку контроле позивала на законско овлашћење да врши безбедносну и контраобавештајну заштиту Војске Србије. Такво поступање ВБА је недоследно, јер је поводом истог правног и фактичког догађаја прикупљала податке позивајући се на различите правне основе, те неправилно јер је податке прикупљала од лица која нису припадници Војске Србије нити запослени у Министарству одбране, а да при том није успоставила законом прописану сарадњу са Полицијом, односно Безбедносно-информативном агенцијом. Али пре свега, у конкретном случају нису били испуњени услови за примену било ког од два основа на која се ВБА позвала. Наиме, без обзира на то које податке и од кога прикупља (и са ким у сарадњи), ВБА то може чинити само у стварима из своје законом утврђене надлежности.

- Заштитник грађана није прихватио аргументе ВБА да основ за њено ангажовање прикупљањем података (узимањем изјава) од грађана у вези са спорним догађајем представља то што су у њему учествовала војна лица, тј. припадници Војне полиције, због чега је, по схватању Агенције, то била ствар из њене надлежности. У конкретном случају није било места примени члана 6. став 1. тачка 1) Закона о ВБА и ВОА, који се односи на безбедносну заштиту снага, објеката, средстава и активности, с обзиром да је ВБА предузимала активности више дана након догађаја. Безбедносна заштита може се вршити превентивно, пре него што нежељени догађај наступи, или истовремено са њим. Спроводити „безбедносну заштиту“ припадника Војне полиције три дана након што су претрпели повреде супротставља се здравој логици. Да би ВБА прикупљала податке у оквиру безбедносне и контраобавештајне заштите Војске Србије, такви подаци морају се тичати безбедносне претње или (стране) обавештајне активности. У

овом случају, радило се о утврђивању околности догађаја који се већ десио, те претње више није могло да буде (претња је потенцијална или актуелна опасност, а не она која се већ десила). Законски термин „безбедносна заштита“ не може се тумачити без граница, а нарочито уколико такво његово тумачење доводи до ограничавања права грађана. Отуда није било надлежности ВБА по безбедносном основу. У поступку контроле ВБА није понудила ни било какве аргументе нити индиције да су са догађајем повезане (стране) обавештајне службе, те се њена надлежност није могла успоставити ни на контраобавештајној основи.

Да би ВБА прикупљала податке у оквиру кривичног или предистражног поступка, начелно, тај поступак мора се водити због неког кривичног дела, и то неког од оних која су таксативно набројана Законом о ВБА и ВОА, а то није био случај. Прибављање снимака камера пословних банака, према становишту Заштитника грађана, не може се чак ни подвести под „приступ другим подацима од значаја за примену овлашћења ВБА“, у смислу члана 9. став 1. Закона о ВБА и ВОА, већ представља „привремено одузимање предмета“, у смислу члана 23. став 1. тачка 4) поменутог закона, с обзиром да су ДВД дискови са снимцима физички преузети од пословних банака и ти дискови, односно снимци, прослеђени тужилаштву. „Привремено одузимање предмета“ може се извршити само у поступку откривања, истраживања и документовања кривичних дела из члана 6. став 2. тачка 3) и 4), и члана 6. став 3. Закона о ВБА и ВОА. Међутим, нису понуђени никакви аргументи за закључак да се спорном догађају стичу елементи неког од кривичних дела „против уставног уређења и безбедности Републике Србије, против човечности и других добара заштићених међународним правом, кривичних дела организованог криминала, кривично дело прање новца, као и кривичних дела корупције (злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита) и ако нису резултат деловања организоване криминалне групе, унутар Министарства одбране и Војске Србије; нити кривичних дела којима се угрожавају тајни подаци и кривична дела против безбедности рачунарских података, прописана Кривичним закоником, законом којим се уређује тајност података, као и другим законима када су наведена кривична дела усмерена против Министарства одбране и Војске Србије. Наиме, ВБА је овлашћена да предузима мере и радње из своје надлежности само у вези ових, законом таксативно набројаних, кривичних дела.

Даље, све и да је било у питању неко од наведених кривичних дела, ВБА је своје активности и мере на плану њиховог откривања, праћења и онемогућавања, односно истраживања и документовања морала да предузме уз обавезну сарадњу са Безбедносно-информативном агенцијом или Полицијом, са којима заједно утврђује начин даљег поступања када су активности лица која нису припадници Војске Србије и запослени у Министарству одбране усмерене према Министарству одбране и Војсци Србије (члан 6. став 3. Закона о ВБА и ВОА).

- Према наводима директора ВБА, акт 44-123 од 7. октобра 2014. године, односно сазнања која садржи, нису достављена надлежном тужиоцу, јер је ВБА проценила да она нису од значаја за кривични поступак. На основу непосредног увида у документ ВБА бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године, Заштитник грађана није уверен у правилност те оцене. У сваком случају, ВБА би поступила подједнако (не)законито, али свакако доследније, да је све податке које је прикупила без примене посебних мера и радњи, а тичу се поступка о евентуалном кривичном делу које се гони по службеној дужности, доставила тужиоцу, или да није доставила ни један.
- Документ ВБА бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године неправилно је означен степеном тајности „строго поверљиво“ јер увидом у садржину документа ВБА бр. 44-123 од 7. октобра 2014. године Заштитник грађана није могао наћи, нити је директор ВБА

Заштитнику грађана рекао ни један аргумент који би указао да би одавање садржине тог документа проузроковало тешку штету по интересе Републике Србије. Директор ВБА је истакао да је документ означен степеном тајности „строго поверљиво“ јер се тако ради са свим оперативним белешкама. Тиме је утврђено да се у ВБА документи означавају степеном тајности по форми, а не садржини, што неминовно доводи до погрешног означавања, а тиме и погрешног чувања докумената од неовлашћеног приступа. С обзиром да се документи означавају степенима тајности ради заштите интереса Републике Србије, а интереси Републике Србије неодвојиво су повезани са правима и интересима њених грађана, неправилно означавање докумената степенима тајности представља и штету по права грађана Србије, посебно њихово право на безбедност и приступ информацијама од јавног значаја.

Да су сазнања садржана у том документу таквог значаја да би њихово одавање довело до тешке штете по интересе Републике Србије, ВБА би била у обавези да о њима обавести и Безбедносно-информативну агенцију, на основу члана 31. став 4. Закона о ВБА и ВОА, пошто би у том случају представљали податке који су од значаја за националну безбедност. Ако је, с друге стране, исправно гледиште старешине оперативног радника, који је оценио да прикупљени подаци не откривају ништа значајно, а том гледишту је Агенција поклонила поверење и одлучила да та сазнања не достави Тужилаштву, тада је тим пре ознака „строго поверљиво“ неправилна.

- У поступку контроле није се могло несумњиво утврдити да ли је ангажовање ВБА уследило као резултат усмене или писане наредбе министра одбране, с обзиром да су поводом ове чињенице изјашњења која је пружила ВБА контрадикторна. Током контролне посете од 24. марта 2015. године ВБА је саопштила да је наредба министра издата у писаној форми са „планом ангажовања“, док је за време контролне посете од 6. маја 2015. године директор ВБА изјавио да је неколико дана после инцидента добио усмено наређење министра одбране. Са своје стране, министар одбране је учествујући у раду Одбора за контролу служби безбедности 28. јануара 2015. изјавио да је лично донео Наредбу о мешовитом тиму за истрагу о догађају. Непосредан увид у акт ВБА бр. 44-121 од 3. октобра 2014. године Заштитник грађана није могао да изврши током контролне посете, услед непримереног понашања министра одбране, а ВБА је прекршила своју изричиту законску обавезу и тај документ није доставила Заштитнику грађана.

Након спроведеног поступка контроле законитости и правилности рада Министарства одбране (укључујући и Војнобезбедносно агенцију), утврђени су пропусти који су за последицу имали кршење права грађана. Имајући у виду утврђене пропусте у раду, Заштитник грађана, на основу члана 31. став 1, 2, 3. и 4. Закона о Заштитнику грађана, упутио је Министарству одбране и Војнобезбедносној агенцији препоруке ради отклањања утврђених пропуста и спречавања сличних пропуста у будућем раду, и оставио примерен рок за њихово извршавање и обавештавање Заштитника грађана, уз обавезу Министарства да достави документа која доказују да су препоруке спроведене.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

Доставити:

- Министарству унутрашњих послова,
- Министарству одбране,
- Војнобезбедносној агенцији,
- јавности.